RAAP-RAPPORT 6056

Plangebied Julianalaan 7 te Montfoort

Gemeente Montfoort

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied Julianalaan 7 te Montfoort, gemeente Montfoort; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Versie: 29-09-2022

Auteur: drs. R.A.C. Kroes

Projectcode: MOJU

Bestandsnaam: RAAPrap_6056_MOJU_20220929

Autorisatie: drs. J.H.F. Leuvering

ISSN: 0925-6229

RAAP
Leeuwenveldseweg 5b
1382 LV Weesp
Postbus 5069
1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500
E-mail: raap@raap.nl
Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2022
RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan:

In opdracht van de gemeente Montfoort heeft RAAP in september 2022 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Julianalaan 7 te Montfoort in de gemeente Montfoort (figuur 1). Het onderzoek vond plaats in het kader van een omgevingsvergunning.

Voor het plangebied geldt een verwachting op de aanwezigheid van resten van bewoning op diverse oeverwalpakketten uit de periode vroeg neolithicum tot en met de middeleeuwen, variërend op dieptes van 3,7 tot 1,4 m -Mv.

Het plangebied is in ieder geval vanaf begin 19e eeuw, of vroeger, in gebruikt geweest als begraafplaats tot voor 1950. Daarna is het terrein afgedekt met een pakket grond van maximaal 1,4 m dik. Beneden 1,4 m diepte kunnen dan ook resten van al dan niet geruimde menselijke begravingen aangetroffen worden. Indien de ophoging is uitgevoerd met grond die is vrijgekomen bij het graven van een gracht langs de randen van het terrein, bestaat de kans dat ook in de ophoging menselijk botmateriaal aanwezig is.

Afgezien van de niet tot nauwelijks opgehoogde randen van het plangebied en een klein hoekje in het zuidoosten dat niet opgehoogd lijkt is het plangebied in zijn geheel afgedekt met een recente laag grond tot 1,4 m dik. Ingrepen in de bodem kunnen plaatsvinden in de opgehoogde gebieden tot dieptes van 40 tot 140 cm –Mv, zonder dat daarbij archeologische resten van bewoning uit de periode neolithicum tot en met middeleeuwen worden geschaad. Daarbij wordt de bouwvoor van het oorspronkelijke maaiveld gebruikt als buffer, omdat in de bouwvoor (de regelmatig geploegde zone) eventuele archeologische resten al verstoord zijn.

Wanneer ingrepen tot dieper plaatsvinden, bevelen wij een verkennend booronderzoek aan om de archeologische verwachting zoals hierboven geformuleerd ten aanzien van resten van bewoning uit de periode vroeg neolithicum tot en met de middeleeuwen op de diverse oeverwallen te toetsen. Doel van dit onderzoek is de bodemopbouw te bepalen, de gaafheid van de verschillende bodemlagen en hun archeologische potentie te beoordelen en de aanwezigheid en diepte van verstoringen vast te stellen. Gezien de omvang van het plangebied kan dit onderzoek gecombineerd worden met een karterend booronderzoek, dat tot doel heeft om archeologische resten zelf op te sporen daar waar uit het verkennend onderzoek blijkt dat dit mogelijk is.

In het overige deel van het plangebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen naar archeologische resten van bewoning uit de periode vroeg neolithicum tot en met middeleeuwen.

Wel bevelen wij aan om alle ingrepen vanaf maaiveld, dus ook in het recent opgebrachte pakket, archeologisch te laten begeleiden. Voor wat betreft het doel van dit onderzoek moet een onderscheid gemaakt worden tussen ingrepen in het recente ophoogpakket en ingrepen die dieper reiken, tot in en onder het oorspronkelijke maaiveld.

Bij ingrepen in het recente ophoogpakket kan menselijk botmateriaal aan het licht komen. Dit ligt niet meer in context, maar in verstoorde grond. Toch is het zaak ordentelijk om te gaan met deze menselijke resten, zodat ze herbegraven kunnen worden en om te voorkomen dat ze gaan rondzwerven en in een later stadium mogelijk tot onnodig justitieel onderzoek leiden. Begeleiding in dit niveau kan beperkt blijven tot een passieve begeleiding, waarbij een archeoloog wordt ingeroepen wanneer botmateriaal wordt aangetroffen.

Bij ingrepen tot onder het oorspronkelijke maaiveld kunnen eveneens menselijke resten worden aangetroffen. Waarschijnlijk is het kerkhof medio 20e eeuw geruimd en in dat geval geldt voor deze menselijke resten hetzelfde als voor menselijke resten in het ophoogpakket. Is het kerkhof niet (of niet volledig) geruimd voordat het werd afgedekt, dan bestaat de mogelijkheid op het aantreffen van intacte begravingen. Dergelijke resten kunnen zeer slecht worden opgespoord met behulp van booronderzoek en treft men doorgaans pas aan bij gravende ingrepen, vandaar het advies om te begeleiden, dat in dit geval actief zal moeten plaatsvinden, dat wil zeggen dat een archeologisch team met de uitvoering van de civiele graafwerkzaamheden meeloopt (formeel betreft dit een ‘opgraving, variant begeleiding, protocol proefsleuven’). Wanneer resten worden aangetroffen, kunnen de archeologen deze waarderen en zo nodig documenteren en veiligstellen (opgraven). Wanneer in de planning en uitvoering rekening hiermee wordt gehouden hoeven dergelijke werkzaamheden niet noodzakelijk voor vertraging te zorgen. Afspraken hierover worden doorgaans opgenomen in het programma van eisen dat voor de begeleiding wordt opgesteld en door het bevoegd gezag moet worden goedgekeurd.

Het kerkhof is in ieder geval in gebruik geweest in de 19e en 20e eeuw, maar mogelijk ook daarvoor. Dat houdt in dat oudere resten – indien nog intact – onderwerp zullen zijn van archeologisch onderzoek en jongere begravingen daarnaast eventueel van genealogisch onderzoek. Dit hangt af van de aanwezigheid van documentatie over de begraven personen en het bestaan van nu nog levende verwanten. Wij zouden u dus met klem aanraden de geplande ingrepen binnen het recente ophoogpakket te houden. Archeologisch onderzoek aan begravingen is namelijk vrij tijdrovend en relatief duur.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Montfoort, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Inhoud

Samenvatting 3
Inhoud 5
1 Inleiding 6
1.1 Kader 6
1.2 Administratieve gegevens 8
1.3 Doel- en vraagstelling 8
2 Bureauonderzoek 10
2.1 Methode 10
2.2 Aardkundige situatie 10
2.3 Archeologische gegevens 12
2.4 Historische situatie 15
2.5 Huidige situatie 23
2.6 Toekomstige situatie 26
3 Gespecificeerde archeologische verwachting 27
4 Conclusies en advies 29
4.1 Conclusie 29
4.2 Advies 29
4.3 Tot slot 31
Literatuur 32
Websites/Digitale bronnen 32
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen 33

1 Inleiding

1.1 Kader

Aanleiding

In opdracht van de gemeente Montfoort heeft RAAP in september 2022 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Julianalaan 7 te Montfoort in de gemeente Montfoort (figuur 1). Het onderzoek vond plaats in het kader van een omgevingsvergunning.

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

Juridisch en beleidskader

Het uitgangspunt voor dit onderzoek wordt gevormd door het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente is de bevoegde overheid die een besluit zal nemen over hoe om te gaan met de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Montfoort ligt het plangebied in categorie 4, een gebied met een hoge archeologische verwachting. Het beleid voor deze categorie schrijft voor dat er bij bodemingrepen groter dan 200 m^2 en dieper dan 50 cm -mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd.

Deze voorschriften zijn niet verankerd in het bestemmingsplan Woonwijken, waarin in het geheel geen regels zijn opgenomen aangaande archeologie, maar wel in de gemeentelijke erfgoedverordening (art. 23).[1]

De omvang van de bodemingrepen overschrijden de vrijstellingsgrens. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is daarom verplicht conform de vigerende erfgoedverordening.

Kwaliteitsborging

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL4000, conform artikel 5.4 van de Erfgoedwet. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), is door de minister aangewezen als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van Eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

[1] https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR643619/1

1.2 Administratieve gegevens

Type onderzoek	Bureauonderzoek
Opdrachtgever	Gemeente Montfoort
Bevoegde overheid	Gemeente Montfoort
Plaats	Montfoort
Gemeente	Montfoort
Provincie	Utrecht
Centrumcoördinaten (X/Y)	124.639,3 / 450.679,6
Toponiem	Julianalaan 7
Kadastrale gegevens	MFT01 C 45
Oppervlakte plangebied	2.214 m²
Afbakening onderzoeksgebied	Tijdens onderhavig onderzoek is het plangebied inclusief een zone van 250 m rondom het plangebied onderzocht.
Onderzoeksperiode	September 2022
Uitvoerder	RAAP West
Projectleider	drs. R.A.C. Kroes
Projectmedewerkers	-
RAAP-projectcode	MOJU
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer	5296253100
Beheer en plaats documentatie	RAAP regio West te Leiden en op termijn het provinciaal Depot, ARCHIS en E-Depot.

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van verzamelde informatie over bekende en verwachte archeologische resten. Deze onderzoeksfase betreft de eerste fase binnen het traject van archeologisch vooronderzoek dat als einddoel heeft de archeologische waarde van het terrein, dan wel de archeologische vindplaats vast te stellen.

Hiertoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd:

- Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Welke gegevens met betrekking tot archeologische complexen in en rond plangebied zijn reeds bekend?
- Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?
- Wat is de gespecificeerde verwachting ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied? En wat zijn hiervan de prospectiekenmerken?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventuele archeologische resten?
- Op welke wijze kan bij de planvorming met archeologische resten worden omgegaan?

- Met de inzet van welke zoekmethoden kunnen verwachte resten systematisch opgespoord worden (zoeksleuven, booronderzoek, veldkartering, geofysisch etc.)?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient ervoor om – op basis van verschillende bronnen – inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en de sporen die het menselijk gebruik in de loop van de tijd heeft achtergelaten. Met behulp van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld.

Naast de conform de KNA verplichte bronnen is door de gebiedsexperts van RAAP een beredeneerde keuze gemaakt uit betrouwbare bronnen die voor de archeologische verwachting relevante informatie bevatten (zie bijlage 2 voor de motivering). Daarvoor is gebruik gemaakt van de landelijk en voor RAAP digitaal beschikbare archieven. Voor de beschrijving van de historische situatie is gebruik gemaakt van hiervoor relevante informatiedragers. Voor de actuele metadata van de verzamelde gegevens (gemeente, plaats, etc.) wordt verwezen naar het van toepassing zijnde data-archief.

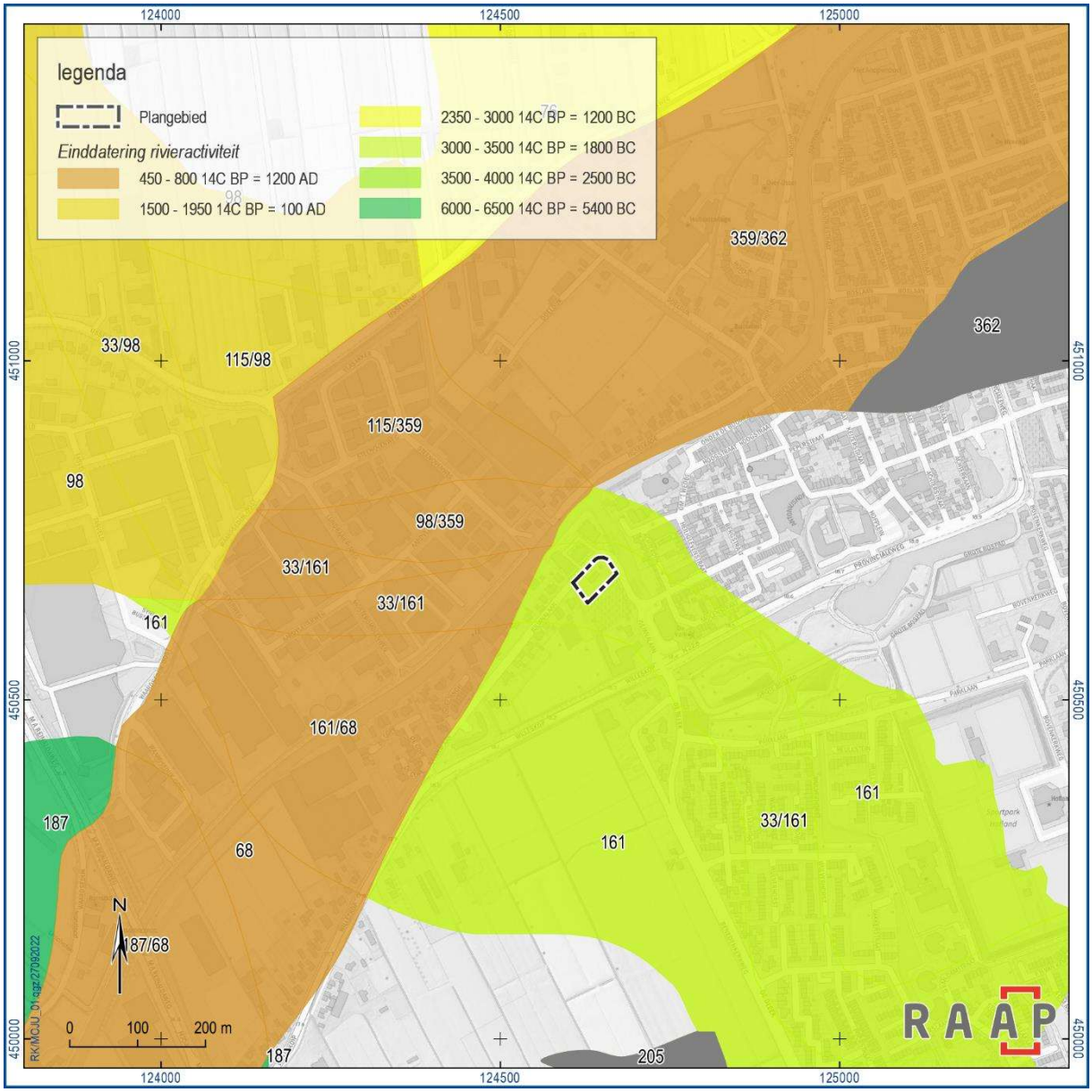
2.2 Aardkundige situatie

Geologische situatie[2]	Formatie van Echteld: rivierzand en –klei.
Geomorfologische situatie[3]	Niet gekarteerd, maar hoogstwaarschijnlijk oeverwal (gebaseerd op de geologie en de bodem).
Paleogeografie Rijn-Maasdelta[4]	Het plangebied ligt midden op de afzettingen van de stroomgordel van Buitenzorg, actief van 4900 tot 4450 BP, ongeveer het vroeg neolithicum, met een hoogste zandvoorkomen tussen 1,4 en 1,1 m -NAP (33 in figuur 2) en de stroomgordel van Stuivenberg, actief van 3960 tot 3180 BP, ongeveer het midden neolithicum, met een hoogste zandvoorkomen tussen 0,8 en 0,2 m –NAP, waarop archeologische resten uit de Romeinse tijd zijn aangetroffen (161 in figuur 2). Het plangebied ligt direct ten zuiden van de stroomgordel van Linschoten, actief van 3960 tot 1900 BP, ongeveer het laat neolithicum tot en met de Romeinse tijd, met een hoogste zandvoorkomen tussen 1,0 en 0,2 m –NAP, waarop archeologische resten uit de late ijzertijd tot en met de middeleeuwen zijn aangetroffen (98 in figuur 2). In dezelfde zone zijn afzettingen van de stroomgordel van de Hollandse IJssel aanwezig, actief van 1900 tot 665 BP, ongeveer de Romeinse tijd tot de late middeleeuwen, met een hoogste zandvoorkomen tussen 1,6 en 2,1 m +NAP, waarop archeologische resten uit de Romeinse tijd en vooral middeleeuwen zijn aangetroffen (68 in figuur 2). Het plangebied ligt mogelijk op (de flank van) oeverwalafzettingen van beide laatstgenoemde stroomgordels.
Diepte pleistoceen	In een boring direct ten noordoosten van het plangebied is matig grof, siltig zand van de Formatie van Kreftenheye aangeboord op 13,4 m –Mv (11,9 m –NAP).[5]
Ouderdom geomorfologische structuur	Holoceen.

[2] Weerts e.a., 2006; TNO, 2021.
[3] Koomen & Maas, 2004.
[4] Cohen et.al., 2012.
[5] Dinoloket.nl boring B31G0181

Bodemkundige situatie	Niet gekarteerd, maar hoogstwaarschijnlijk kalkhoudende poldervaaggronden in zware zavel en lichte klei (Rn95A), een typische oeverwalgrond. Verder van de IJssel vandaan zijn typische komgronden gekarteerd in de vorm van kalkloze poldervaaggronden in zwaarder (kleiiger) sediment.
Verwachte diepteligging van archeologisch relevante lagen	Direct onder de bouwvoor dan wel een antropogeen ophoogpakket.

Tabel 2. Overzicht van geraadpleegde geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving.

Figuur 2. Paleogeografische reconstructie van de Rijn-Maasdelta (Cohen et.al., 2012).

2.3 Archeologische gegevens

Gemeentelijk archeologiebeleid

Bestemmingsplan	Zie § 1.1 'kader'
Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	Zie § 1.1 'kader'
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	Zie § 1.1 'kader'

Tabel 3. Overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart.

Bekende archeologische gegevens

Monument	Complex	Datering	Waarde
11944	Kasteel Stad Nederzetting	Late middeleeuwen - nieuwe tijd Late middeleeuwen - nieuwe tijd Late middeleeuwen	Hoge waarde

Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten in en rond het plangebied.

Zaakidentificatienr.	Complex	Datering	Materiaal	Verzamelwijze
3128863100		Late middeleeuwen	Jacobakan	Losse vondst
4904804100	Muurtoren	Late middeleeuwen – nieuwe tijd		Losse vondst
4639724100		Romeinse tijd – nieuwe tijd	Baksteenfragmenten	Booronderzoek
2432084100	Stedelijke nederzetting	Middeleeuwen – nieuwe tijd		Onderzoeksmelding

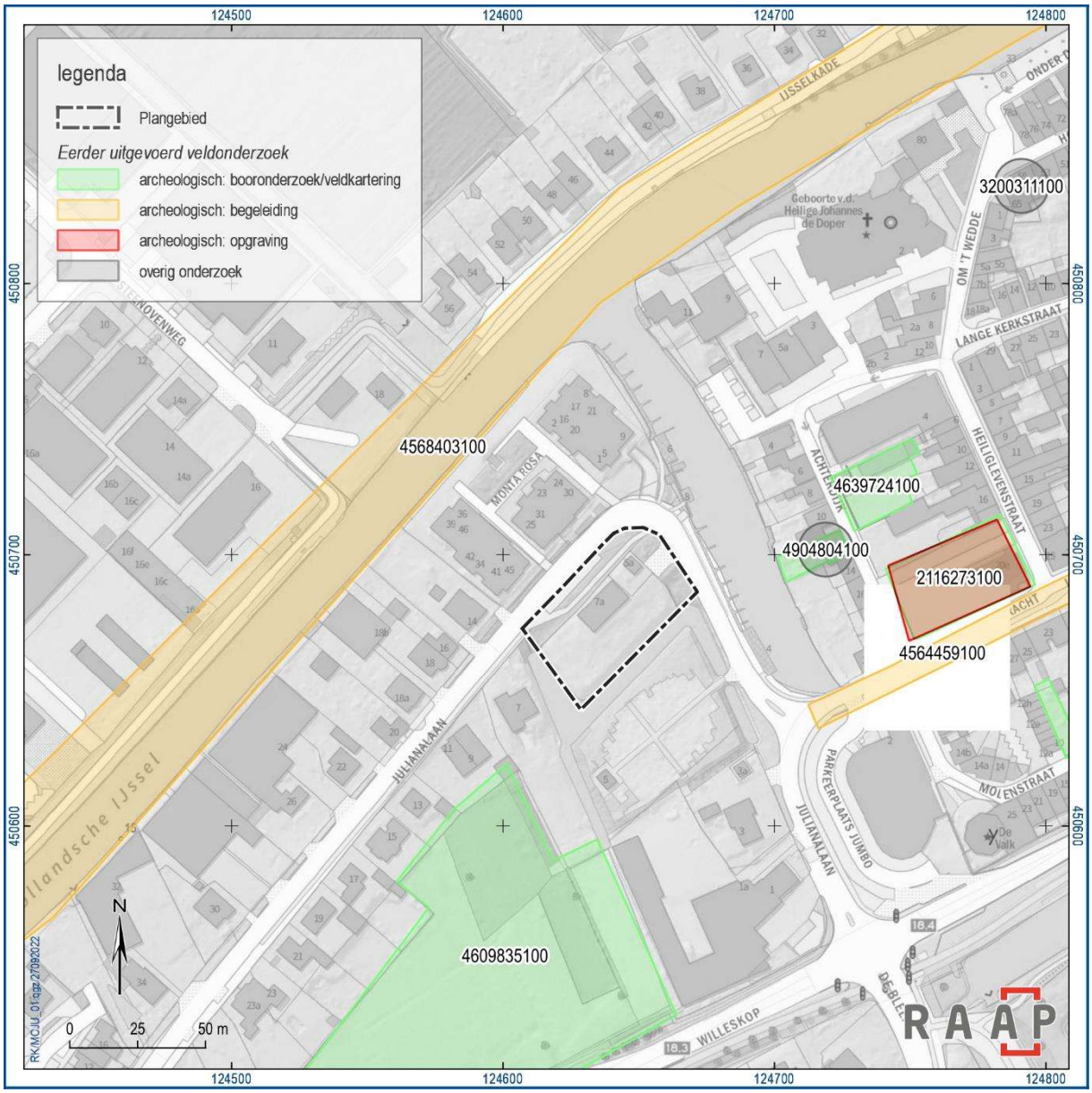
Tabel 5. Overzicht van de bekende archeologische vondstlocaties in en rond het plangebied.

Eerder in de omgeving uitgevoerd onderzoek volgens ARCHIS3

Zaakid.	Resultaat/advies	Opmerking
2116273100	Vindplaats uit middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen in de vorm van een sterk verstoord antropogeen pakket tot 1 m in de oeverafzettingen met muurfunderingen. Hieronder geen indicatoren of archeologische lagen aangetroffen. Binnen 4 m –Mv geen beddingzand. Mogelijk geulafzettingen aangeboord. Geen aanpassing bouwplannen, wel begeleiding aanbevolen.	Booronderzoek RAAP 2006.[6]
4639724100	Oeverafzettingen vanaf 70 cm –Mv met ontkalkte top, afgedekt door klei met baksteenfragmenten en een middeleeuws ophoogpakket aan maaiveld. Vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven.	Booronderzoek ADC 2018.[7]
4564459100	Losse vondsten aangetroffen in gedempte gracht uit twee dempingsfasen: 1874 en 1911-1930. Geen adviezen.	Begeleiding Archol 2017.[8]
4609835100	Oeverafzettingen van de Stuivenberg stroomgordel aangetroffen. Oever is deels in de top verstoord en deels geheel tot op het beddingzand. In de laatste zone geen vervolgonderzoek. Waar alleen de top verstoord is, proefsleuven.	Booronderzoek Transect 2018.[9]
4743047100	Kalkrijke kleiige oeverafzettingen met verstoorde top aangetroffen op 80 cm –Mv afgedekt door een heterogeen, puinhoudend ophoogpakket. Plaatselijk een kelder aanwezig met diepere verstoring. Geen vervolgonderzoek.	Booronderzoek ADC 2019.[10]
2432084100	Erf met stadsboerderij uit 13e en 14e eeuw bestaande uit een hoofdgebouw, woonstalhuis, kuilen en sloten. Funderingen van huizenblok uit 16e tot 18e eeuw met kelders, beer- en waterputten, gesloopt in 19e eeuw. Oppervlakkig opgegraven, dus dieper zitten nog dezelfde resten. Deze worden *in situ* behouden.	Opgraving Vuhbs 2014.[11]

Tabel 6. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek.

[6] De Kruif, 2006.
[7] Bouter, 2018.
[8] Van Zon, 2018.
[9] Nales, 2018.
[10] Bouter, 2020.
[11] Van Kampen 2016.

Figuur 3. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek.

Bekende archeologische gegevens uit andere bronnen

In het plangebied zijn geen bestaande of verdwenen molens geregistreerd.[12]

Volgens de Indicatieve Kaart van het Militair Erfgoed (IKME) ligt het plangebied niet in een zone waar resten van de inrichting van het landschap voor militaire doeleinden te verwachten zijn.

De Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht laat zien dat langs het plangebied – aan de noord- en oostkant – een doorgaande weg uit ongeveer 1900 loopt, de Julianalaan.

[12] Allemolenskaart.nl

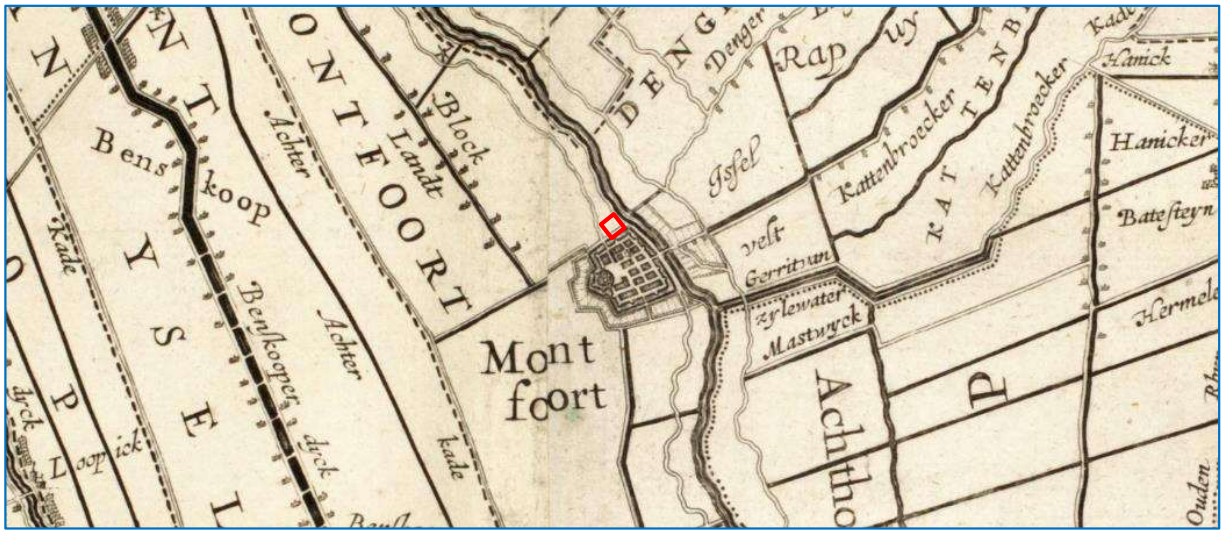
2.4 Historische situatie

Op basis van historische kaarten kan inzicht worden verkregen in het historisch gebruik van een gebied van na de late middeleeuwen tot begin 20e eeuw. In die periode was men veel minder dan daarvoor gebonden aan de (on)mogelijkheden die het natuurlijke landschap bood voor bewoning en andere vormen van landgebruik. Het historisch gebruik zegt daarmee iets over de archeologische potentie van het gebied. Daarnaast kan het informatie leveren over eventuele bodemverstoringen die in het verleden hebben plaatsgevonden.

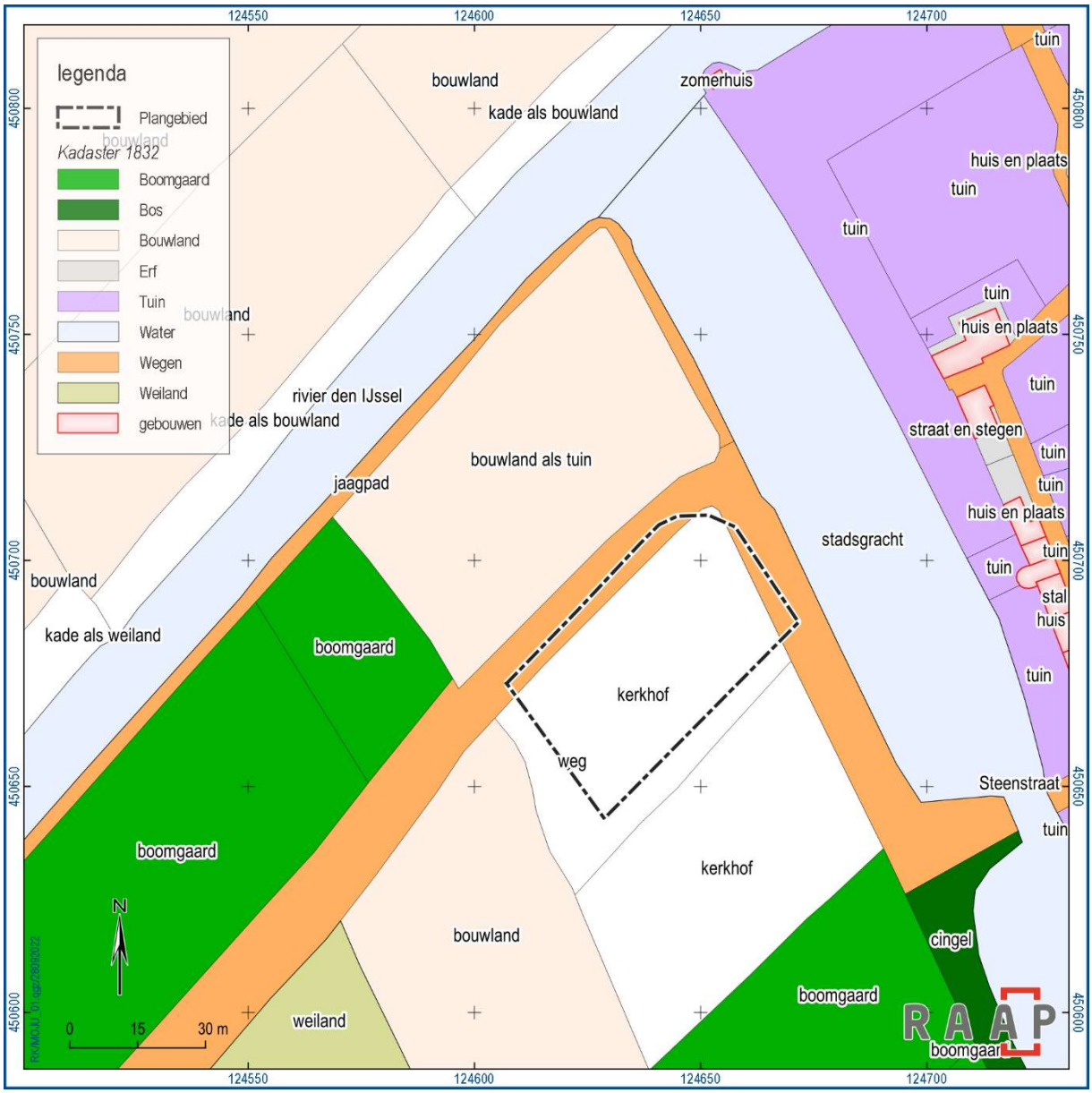
Figuur 4. De kaart van Montfoort van Jacob van Deventer uit 1575, met in rood de globale ligging van het plangebied.

Eind 16e eeuw wordt de eerste kaart van Montfoort gemaakt. Het plangebied ligt op deze kaart net buiten de stad, tegen de standsgracht aan en is in gebruik als boomgaard. Langs de noord en oostrand zijn wegen aangegeven. Aan de overzijde van de weg is lossen bebouwing aangegeven (figuur 4).

Figuur 5. Globale ligging van het plangebied (rood) op de Kaart van Holland van Jacob Aertsz. Colom uit 1639. Noorden is rechts.

Begin 17e eeuw is het plangebied onbebouwd. Het ligt direct buiten de stad Montfoort en aan de stadsgracht (figuur 5).

Figuur 6. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1832.

Begin 19e eeuw is deze situatie ongewijzigd. Het plangebied is onbebouwd en ligt nog steeds direct buiten de stad aan de overzijde van de stadsgracht. De kadastrale minuutplan van 1832 biedt bovendien informatie over het gebruik van het plangebied. Het is aangeduid als kerkhof van de Rooms Katholieke gemeente en aan de noordelijke en oostelijke rand loopt een weg, de huidige Julianalaan. Ten zuiden van het kerkhof ligt eveneens een perceel dat is aangeduid als kerkhof en dat nu nog steeds kerkhof is. In 1832 was dit deel eigendom van de stad Montfoort (figuur 6).

Figuur 7. Het plangebied (blauw) op de topografische kaart van 1925.

Op latere topografische kaarten vanaf 1850 blijft het plangebied voorzien van de signatuur voor 'kerkhof' en blijft het perceel ook onbebouwd (figuur 7).

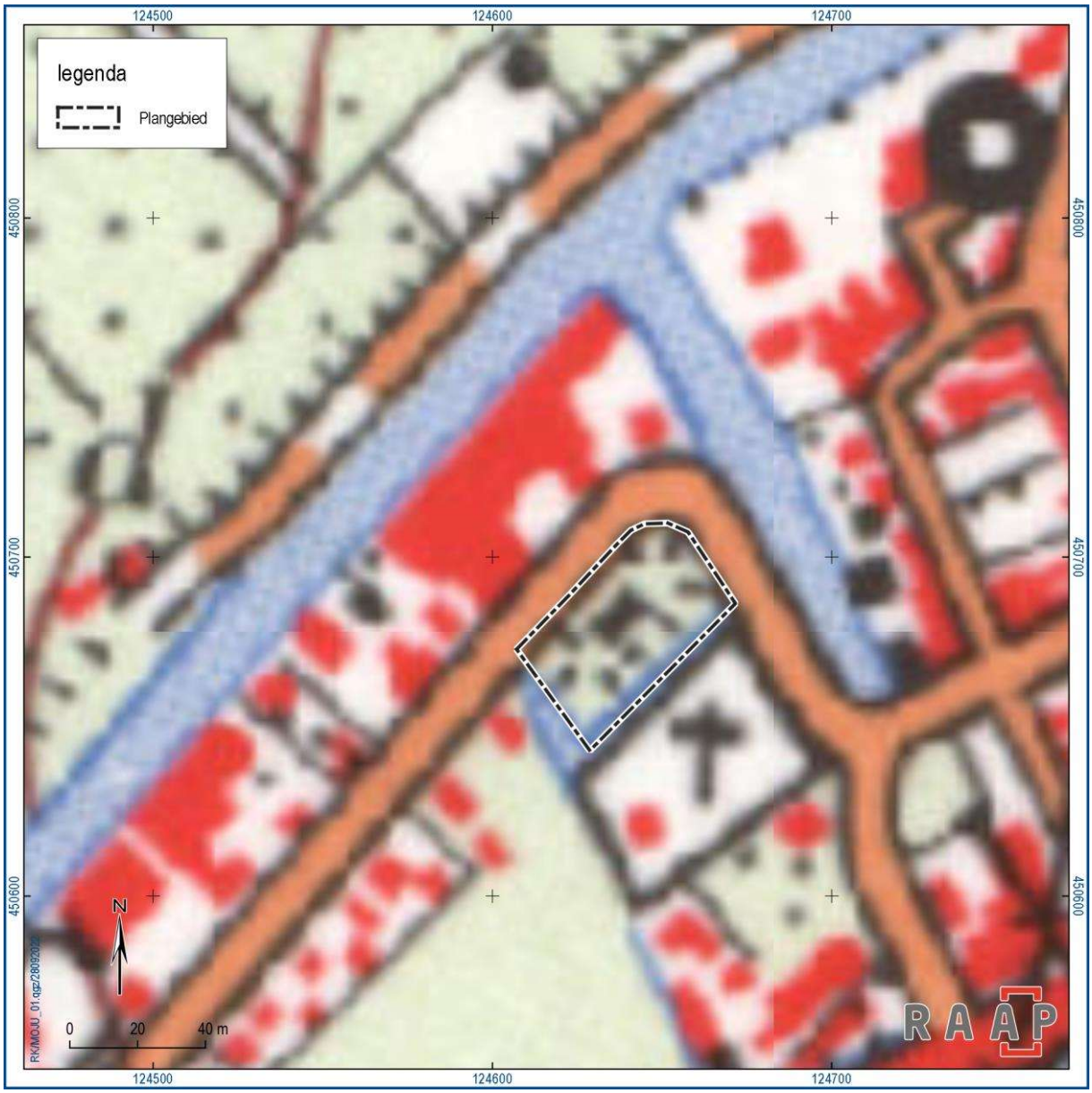
Figuur 8. Het plangebied op de topografische kaart van 1950.

Dit verandert op de topografische kaart van 1950, waar de signatuur van het Rooms Katholieke kerkhof duidelijk verschilt van dat van de openbare begraafplaats. Ook is op deze kaart een gebouwd pand voor het eerst te zien (nu Julianalaan 7a). De stadsgracht ten zuidoosten van het plangebied blijkt gedempt te zijn (figuur 8).

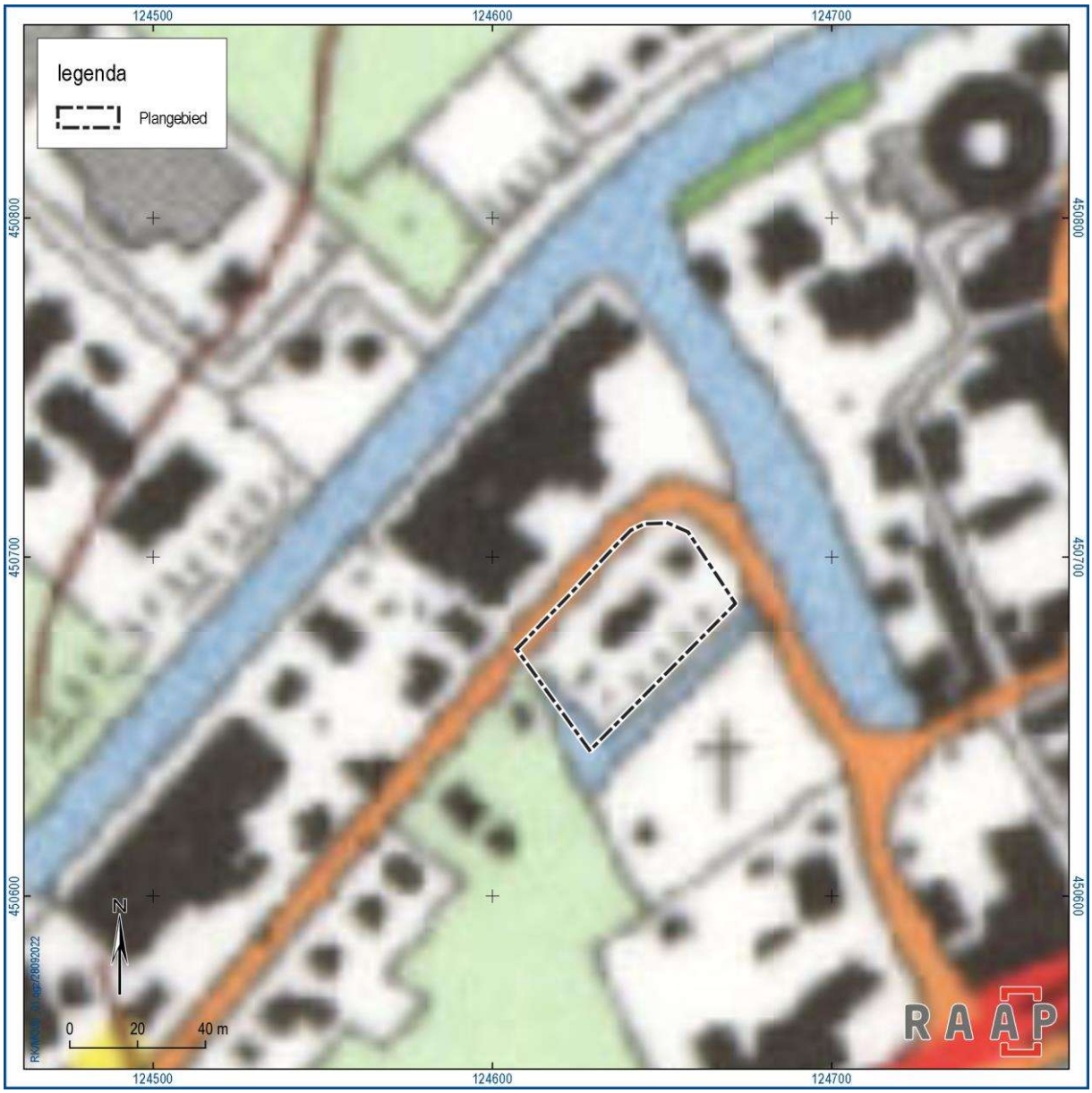
Figuur 9. Het plangebied op de topografische kaart van 1962.

Dit kaartbeeld verandert sterk op de topografische kaart van 1962 als er rond het terrein een gracht is aangegeven en er op het terrein kleinere bouwsels bij gekomen lijken te zijn langs de rand van het zo ontstane eiland (figuur 9).

Figuur 10. Het plangebied op de topografische kaart van 1975.

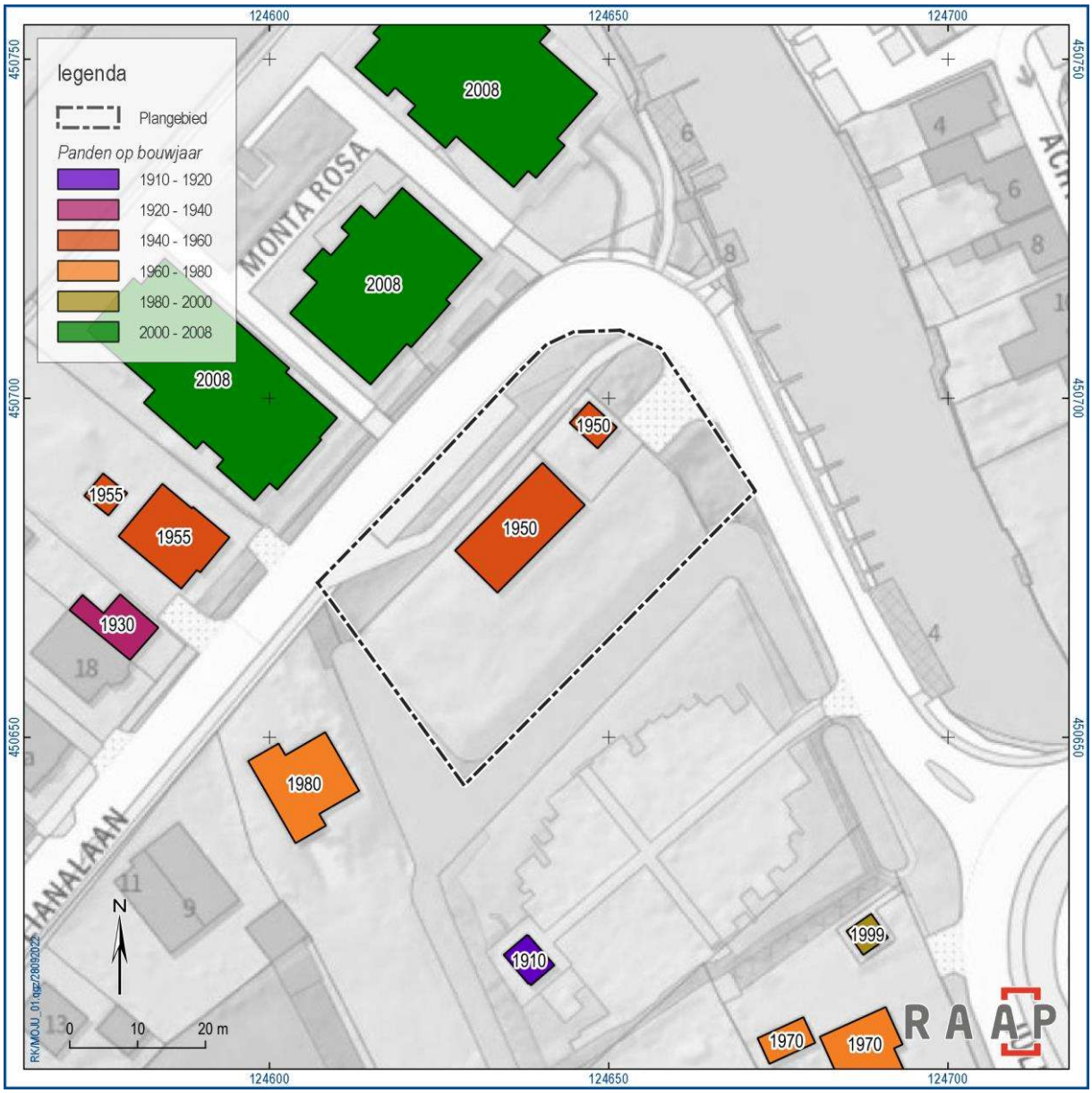
De gracht langs de noord en oostzijde van het plangebied blijkt op de topografische kaart van 1975 niet meer te zijn aangegeven. De signatuur die op de topografische kaart van 1962 op bouwsels leek te duiden, komt nu veel beter overeen met de signatuur voor een helling (vergelijk de helling van de dijk langs de noordzijde van de IJssel; figuur 10). Wellicht is bij het graven van de gracht de uitkomende grond gebruikt om het perceel op te hogen (dit lijkt te kloppen; zie tabel 7).

Figuur 11. Het plangebied op de topografische kaart van 1989.

Een tweede pand wordt voor het eerst op de kaart van 1989 aangegeven ten noordoosten van het eerste pand. Het betreft de enige gebouwde waarde in het plangebied: het lijkenhuis, gebouwd in de periode 1920-1925 (MIP-object 87701, nu Julianalaan 5a). Dit lijkenhuis wordt op de topografische kaarten van 1999, 2000 en 2002 weggelaten, maar staat er in de jaren 2009, 2013 en 2017 weer gewoon op.[13]

[13] Topotijdreis.nl

Figuur 12. Panden in en rond het plangebied op bouwjaar.

De twee panden in het plangebied staan beide geregistreerd met 1950 als bouwjaar. Het grote pand staat inderdaad voor het eerst op de topografische kaart van 1950. Het lijkenhuisje vormt een raadsel. Het staat pas in 1989 voor het eerst op de kaart. Dit kan eenvoudig worden verklaard door globalisering van het kaartbeeld in de jaren daarvoor, maar als gebouwd MIP-object is het gedateerd in 1920-1925. Mogelijk wijst dit op (gedeeltelijke) sloop en herbouw.

2.5 Huidige situatie

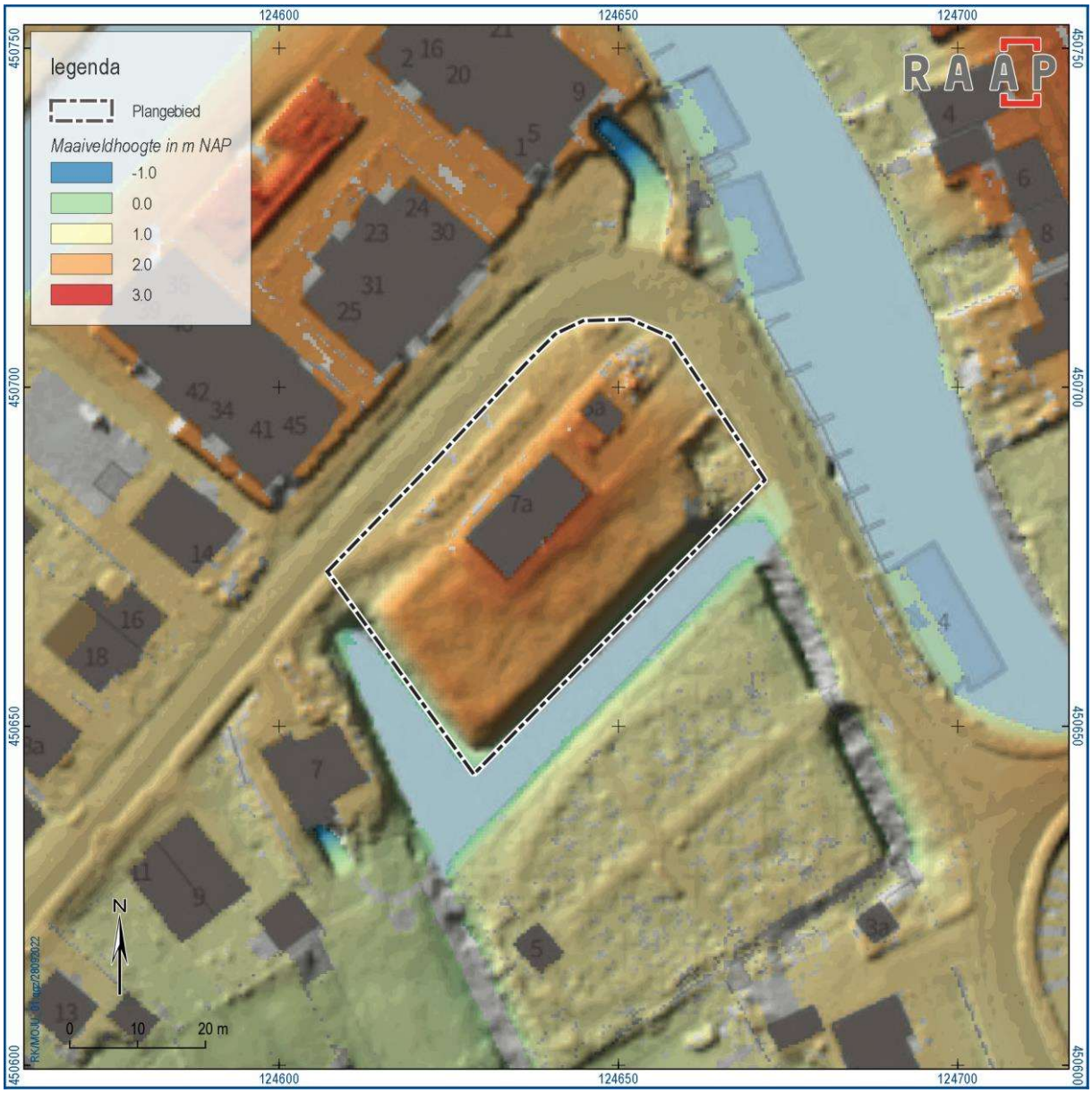
Aan de hand van actuele gegevens van recente luchtfoto's, Google Street View, locatiebezoek en navraag bij de opdrachtgever zijn de onderstaande zaken over de huidige situatie te melden.

Huidig grondgebruik	Deels bebouwd, grasveld, bomen langs noord- en oostrand.
Hoogteligging maaiveld	1,20 tot 2,4 m +NAP.

	De verdeling van de hoogtes van het maaiveld (figuur 13) laat door de rechte reliëfsprongen en de haakse hoeken daarin duidelijk zien dat het plangebied geen natuurlijke verhoging is, maar dat het is opgehoogd, vermoedelijk met uitkomende grond uit de vóór 1962 eromheen gegraven gracht. Het lijkt er bovendien op dat die ophoging heeft plaatsgevonden voordat de beide panden gebouwd zijn. Dit is mogelijk voor het pand uit 1950, maar lijkt wat onwaarschijnlijk voor het lijkenhuis dat in 1920-1925 is gedateerd. Vergelijking met de maaiveldhoogte in de algemene begraafplaats (0,7-1,20 m +NAP) direct ten zuiden van het plangebied leert dat het plangebied is opgehoogd met 0 (aan de randen) tot 1,4 m (in het midden) materiaal.
Grondwatertrap of -stand	Niet gekarteerd.
Milieutechnische condities	Geen registraties.[14]
Aanwezige constructies (funderingen, kelders e.d.)	Funderingen twee gebouwen.
Locatie en diepte van kabels/leidingen	Zie figuur 14. De noordrand van het plangebied wordt ingenomen door een leidingzone van een riool van het Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden. De oostrand van het plangebied wordt ingenomen door twee leidingzones voor datakabels van Ziggo en KPN.

Tabel 7. Overzicht van de huidige situatie van het plangebied.

[14] Bodemloket.nl

Figuur 13. Weergave van de maaiveldhoogte volgens het Actueel Hoogtebestand van Nederland.

Figuur 14. Kabels en leidingen.

2.6 Toekomstige situatie

Uit navraag bij de opdrachtgever is het volgende gebleken over de toekomstige situatie:

Aard	Aanleg tijdelijk parkeerterrein, op termijn sloop van het grote pand (Julianalaan 7a) en mogelijk woningbouw.
Omvang en diepte	Nog niet in detail bekend.
Invloed op maaiveld en grondwater	Nog niet in detail bekend.
Toekomstig gebruik	Parkeerterrein, op termijn mogelijk woningen.
Toekomstige gebruiker	Nog niet in detail bekend.

Tabel 8. De toekomstige situatie.

3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde gegevens is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Deze geeft inzicht in de aard en de ouderdom (inclusief omvang en uiterlijke kenmerken), (diepte)ligging, en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten.

Aard en ouderdom

Het verspreidingspatroon van archeologische vindplaatsen is voor een groot deel gerelateerd aan de fysieke eisen die de mens stelde aan de leef- en woonomgeving. Het meest markant zijn de verschillen tussen jager-verzamelaars enerzijds en landbouwers anderzijds.

Jager-verzamelaars

In de steentijd (paleolithicum t/m neolithicum) leefden de mensen voornamelijk van de jacht, visvangst en het verzamelen van eetbare planten en vruchten. Deze zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een plek. Uit een ruimtelijke analyse blijkt dat hun kampementen in vrijwel alle gevallen waren gesitueerd op de overgang van nat naar droog. Nabij dergelijke gradiëntzones waren namelijk de meeste voedselbronnen voorhanden en was (drink)water bereikbaar.

Het oppervlak uit de steentijd bevindt zich op 13,4 m –Mv (11,9 m –NAP). Er is onvoldoende informatie voorhanden over de aan- of afwezigheid van gradiëntzones. Er geldt dan ook een niet nader gespecificeerde archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de steentijd.

Landbouwers

Met de introductie van de landbouw (vanaf het neolithicum) werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mensen. De eerste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden. Bovendien moesten de gronden goed ontwaterd zijn.

Het plangebied kenmerkt zich door de ligging op een oeverwal van de Hollandse IJssel, waaronder nog oeverwallen van de stroomgordel van Linschoten liggen en mogelijk ook van de stroomgordels van Buitenzorg en van Stuivenberg. Hierdoor worden archeologische resten van bewoning vanaf het vroeg neolithicum (stroomgordel van Buitenzorg) verwacht en uit alle perioden daarna (Stuivenberg: vanaf midden neolithicum; Linschoten: vanaf het laat neolithicum; Hollandse IJssel: vanaf de Romeinse tijd).

Op basis van het historisch kaartmateriaal blijkt dat er in de nieuwe tijd geen bewoning in het plangebied heeft plaatsgevonden. Het terrein is in ieder geval vanaf een moment voor 1832 in gebruik geweest als Rooms Katholiek kerkhof tot uiterlijk 1950. Zodoende worden in het plangebied archeologische resten van al dan niet geruimde begravingen verwacht uit de periode 19^{e} -20^{e} eeuw en mogelijk vroeger.

Archeologische resten van bewoning beslaan over het algemeen een enkele huisplaats tot een heel dorp (enkele honderden vierkante meters tot meerdere hectaren) in omvang en kenmerken zich door de aanwezigheid van een archeologische laag. De begraafplaats beslaat het gehele plangebied.

(Diepte)ligging

Afgaande op de zanddiepte van de vermoedelijk laagst gelegen stroomgordel (Buitenzorg) kunnen archeologische resten voorkomen tot maximaal 1,4 m –NAP (2,6 tot 3,7 m –Mv bij een maaiveldhoogte van 1,2-2,3 m +NAP). De recente ophoging van voor 1962 is naar schatting 0 tot 1,4 m dik en bestaat vermoedelijk uit de grond die bij het graven van een gracht rondom het gehele voormalige terrein is gegraven. Hierin kunnen archeologische resten voorkomen, die echter niet meer in context liggen.

Fysieke kwaliteit

Aangezien in het plangebied afdekkende pakketten aanwezig zijn in de vorm van oeverwallen en een recente ophoging, is mogelijk sprake van een goede conservering van de archeologische resten. Mogelijk hebben begravingen uit de periode dat het terrein als kerkhof werd gebruikt oudere archeologische resten plaatselijk verstoord.

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusie

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan:

Voor het plangebied geldt een verwachting op de aanwezigheid van resten van bewoning op diverse oeverwalpakketten uit de periode vroeg neolithicum tot en met de middeleeuwen, variërend op dieptes van 3,7 tot 1,4 m -Mv.

Het plangebied is in ieder geval vanaf begin 19e eeuw, of vroeger, in gebruikt geweest als begraafplaats tot voor 1950. Daarna is het terrein afgedekt met een pakket grond van maximaal 1,4 m dik. Beneden 1,4 m diepte kunnen dan ook resten van al dan niet geruimde menselijke begravingen aangetroffen worden. Indien de ophoging is uitgevoerd met grond die is vrijgekomen bij het graven van een gracht langs de randen van het terrein, bestaat de kans dat ook in de ophoging menselijk botmateriaal aanwezig is.

4.2 Advies

Afgezien van de niet tot nauwelijks opgehoogde randen van het plangebied en een klein hoekje in het zuidoosten dat niet opgehoogd lijkt is het plangebied in zijn geheel afgedekt met een recente laag grond tot 1,4 m dik. Ingrepen in de bodem kunnen plaatsvinden in de oranje en rode gebieden in figuur 15 tot dieptes van 40 tot 140 cm –Mv, zonder dat daarbij archeologische resten van bewoning uit de periode neolithicum tot en met middeleeuwen worden geschaad. Daarbij wordt de bouwvoor van het oorspronkelijke maaiveld gebruikt als buffer, omdat in de bouwvoor (de regelmatig geploegde zone) eventuele archeologische resten al verstoord zijn.

Wanneer ingrepen tot dieper plaatsvinden, bevelen wij een verkennend booronderzoek aan om de archeologische verwachting zoals hierboven geformuleerd ten aanzien van resten van bewoning uit de periode vroeg neolithicum tot en met de middeleeuwen op de diverse oeverwallen te toetsen. Doel van dit onderzoek is de bodemopbouw te bepalen, de gaafheid van de verschillende bodemlagen en hun archeologische potentie te beoordelen en de aanwezigheid en diepte van verstoringen vast te stellen. Gezien de omvang van het plangebied kan dit onderzoek gecombineerd worden met een karterend booronderzoek, dat tot doel heeft om archeologische resten zelf op te sporen daar waar uit het verkennend onderzoek blijkt dat dit mogelijk is.

In het overige deel van het plangebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen naar archeologische resten van bewoning uit de periode vroeg neolithicum tot en met middeleeuwen.

Wel bevelen wij aan om alle ingrepen vanaf maaiveld, dus ook in het recent opgebrachte pakket, archeologisch te laten begeleiden. Voor wat betreft het doel van dit onderzoek moet een onderscheid gemaakt worden tussen ingrepen in het recente ophoogpakket en ingrepen die dieper reiken, tot in en onder het oorspronkelijke maaiveld.

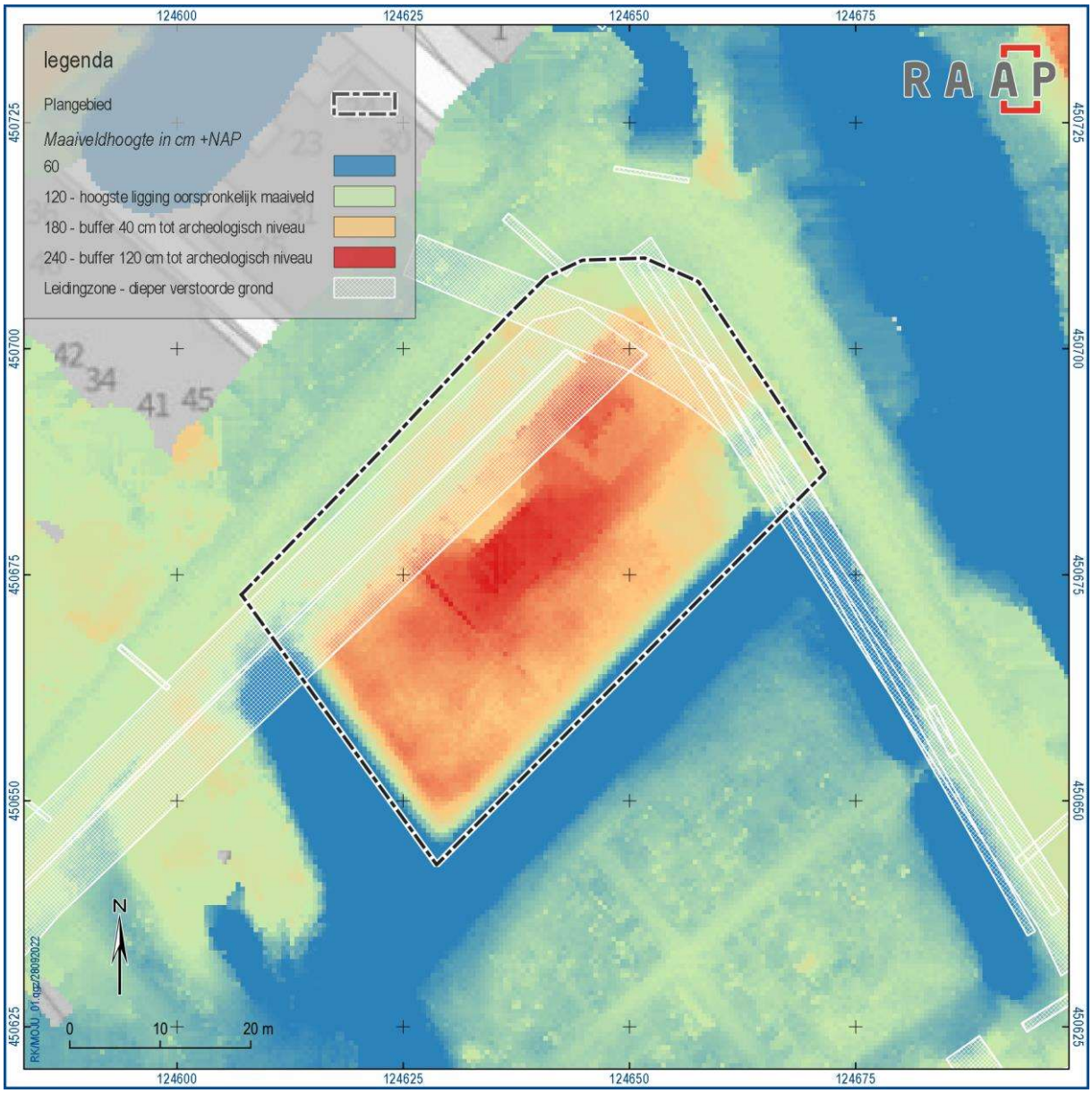
Bij ingrepen in het recente ophoogpakket kan menselijk botmateriaal aan het licht komen. Dit ligt niet meer in context, maar in verstoorde grond. Toch is het zaak ordentelijk om te gaan met deze

menselijke resten, zodat ze herbegraven kunnen worden en om te voorkomen dat ze gaan rondzwerven en in een later stadium mogelijk tot onnodig justitieel onderzoek leiden. Begeleiding in dit niveau kan beperkt blijven tot een passieve begeleiding, waarbij een archeoloog wordt ingeroepen wanneer botmateriaal wordt aangetroffen.

Bij ingrepen tot onder het oorspronkelijke maaiveld kunnen eveneens menselijke resten worden aangetroffen. Waarschijnlijk is het kerkhof medio 20e eeuw geruimd en in dat geval geldt voor deze menselijke resten hetzelfde als voor menselijke resten in het ophoogpakket. Is het kerkhof niet (of niet volledig) geruimd voordat het werd afgedekt, dan bestaat de mogelijkheid op het aantreffen van intacte begravingen. Dergelijke resten kunnen zeer slecht worden opgespoord met behulp van booronderzoek en treft men doorgaans pas aan bij gravende ingrepen, vandaar het advies om te begeleiden, dat in dit geval actief zal moeten plaatsvinden, dat wil zeggen dat een archeologisch team met de uitvoering van de civiele graafwerkzaamheden meeloopt (formeel betreft dit een 'opgraving, variant begeleiding, protocol proefsleuven'). Wanneer resten worden aangetroffen, kunnen de archeologen deze waarderen en zo nodig documenteren en veiligstellen (opgraven). Wanneer in de planning en uitvoering rekening hiermee wordt gehouden hoeven dergelijke werkzaamheden niet noodzakelijk voor vertraging te zorgen. Afspraken hierover worden doorgaans opgenomen in het programma van eisen dat voor de begeleiding wordt opgesteld en door het bevoegd gezag moet worden goedgekeurd.

Het kerkhof is in ieder geval in gebruik geweest in de 19e en 20e eeuw, maar mogelijk ook daarvoor. Dat houdt in dat oudere resten – indien nog intact – onderwerp zullen zijn van archeologisch onderzoek en jongere begravingen daarnaast eventueel van genealogisch onderzoek. Dit hangt af van de aanwezigheid van documentatie over de begraven personen en het bestaan van nu nog levende verwanten. Wij zouden u dus met klem aanraden de geplande ingrepen binnen het recente ophoogpakket te houden. Archeologisch onderzoek aan begravingen is namelijk vrij tijdrovend en relatief duur.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Figuur 15. Advieskaart.

4.3 Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Montfoort, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Literatuur

Bouter, H.E., 2018. Heiliglevenstraat 4 te Montfoort, gemeente Montfoort. Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC-rapport 4759.

Bouter, H.E., 2020. Achterdijk 12 te Montfoort, gemeente Montfoort. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC-rapport 4954.

Cohen, K.M.& E. Stouthamer, 2012. Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta. Utrecht.

Kampen, J. van, 2016. Van boerenerf tot stadswoning archeologisch onderzoek aan de Lieve Vrouwegracht te Montfoort. Zuidnederlandse Archeologische Notities 364.

Koomen, A.J.M. & G.J. Maas, 2004. Geomorfologische kaart Nederland (GKN). Achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand. Alterra-rapport 1039, Wageningen.

Kruif, S. de, 2006. Plangebied Lieve Vrouwengracht, gemeente Montfoort: archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek . RAAP-notitie 1720. Amsterdam.

Nales, T., 2018. Transect-rapport 1729: Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, Verkennende Fase. Montfoort, Willeskop (ong.), Gemeente Montfoort (UT). Transect Rapport 1729.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

SIKB, 2016. Beoordelingsrichtlijn Archeologie. BRL SIKB 4000. SIKB, Gouda.

TNO, 2021. Geologische overzichtskaart Nederland. https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen

Weerts, H., J. Schokker, K. Rijsdijk & C. Laban, 2006. Geologische overzichtskaart van Nederland. TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht.

Zon, M. van, 2018. Vondsten uit een gedempte gracht. Een archeologische begeleiding in plangebied Lieve Vrouwegracht, Montfoort (gemeente Montfoort). Archol-rapport 388.

Websites/Digitale bronnen

Ruimtelijkeplannen.nl

Dinoloket.nl

Ikme.nl

Allemolenskaart.nl

Topotijdreis.nl

Bodemloket.nl

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster). 6
Figuur 2. Paleogeografische reconstructie van de Rijn-Maasdelta (Cohen et.al., 2012). 11
Figuur 3. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek. 14
Figuur 4. De kaart van Montfoort van Jacob van Deventer uit 1575, met in rood de globale ligging van het plangebied. 15
Figuur 5. Globale ligging van het plangebied (rood) op de Kaart van Holland van Jacob Aertsz. Colom uit 1639. Noorden is rechts. 16
Figuur 6. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1832. 17
Figuur 7. Het plangebied (blauw) op de topografische kaart van 1925. 18
Figuur 8. Het plangebied op de topografische kaart van 1950. 19
Figuur 9. Het plangebied op de topografische kaart van 1962. 20
Figuur 10. Het plangebied op de topografische kaart van 1975. 21
Figuur 11. Het plangebied op de topografische kaart van 1989. 22
Figuur 12. Panden in en rond het plangebied op bouwjaar. 23
Figuur 13. Weergave van de maaiveldhoogte volgens het Actueel Hoogtebestand van Nederland. 25
Figuur 14. Kabels en leidingen. 26
Figuur 15. Advieskaart. 31

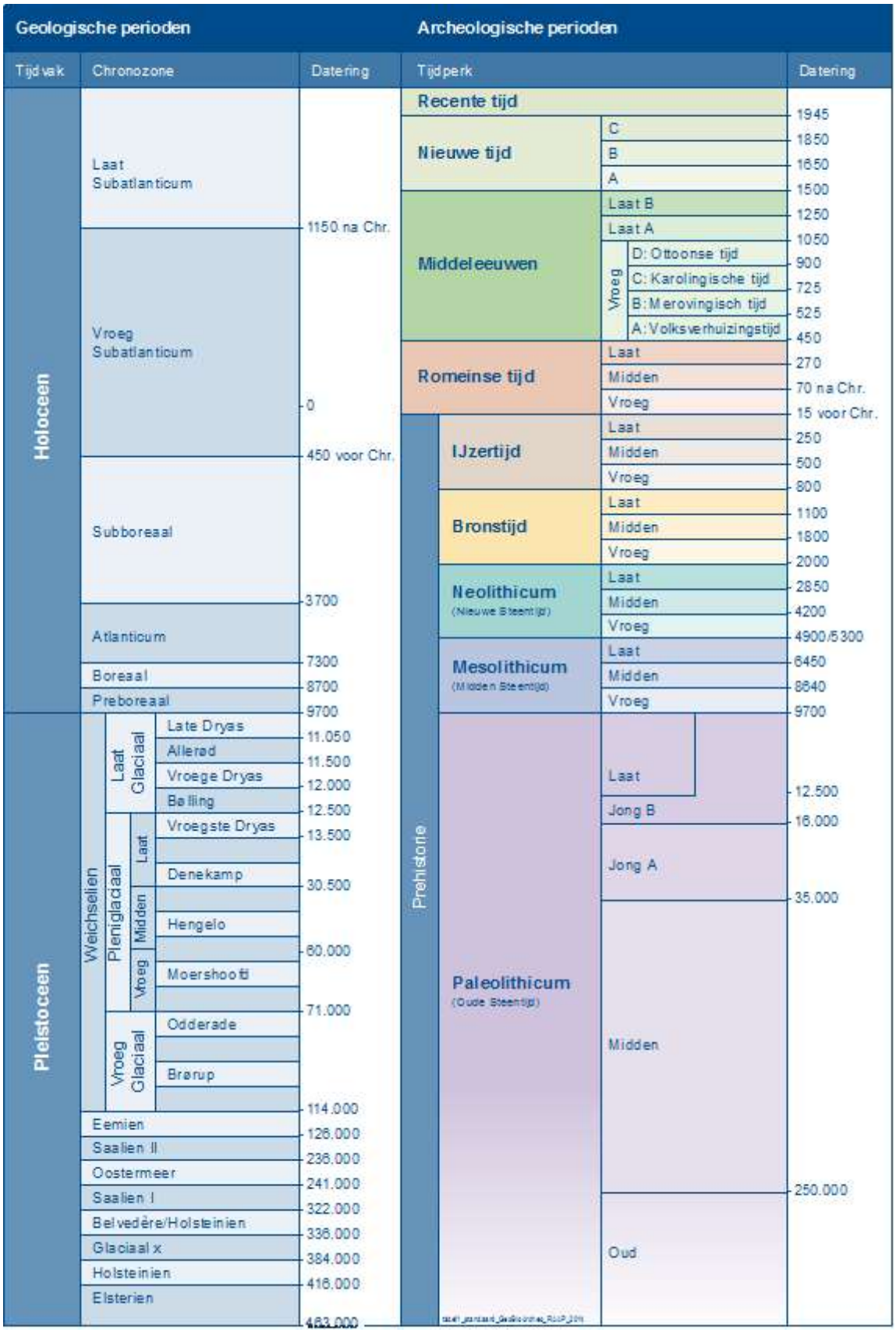
Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens. 8
Tabel 2. Overzicht van geraadpleegde geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving. 11
Tabel 3. Overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart. 12
Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten in en rond het plangebied. 12
Tabel 5. Overzicht van de bekende archeologische vondstlocaties in en rond het plangebied. 12
Tabel 6. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek. 13
Tabel 7. Overzicht van de huidige situatie van het plangebied. 24
Tabel 8. De toekomstige situatie. 26

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal
Bijlage 2. Motivatie geraadpleegde bronnen

Bijlage 1. Tijdschaal

Bijlage 2. Motivatie geraadpleegde bronnen

LS03 en LS04, motivatie voor de keuze van de geraadpleegde bronnen (X indien van toepassing)

Bron	Geraadpleegd en afgebeeld/beschreven	Geraadpleegd, niet afgebeeld	Niet beschikbaar voor dit plan-/onderzoeksgebied	Bevat geen (nieuwe) relevante informatie	Opmerking
Bodemkaart van NL		X			
Geologische kaart van NL		X			
Geomorfologische kaart van NL		X			
Gedetailleerde bodemkaarten	X				
DINO		X			
Gegevens milieukundig bodemonderzoek		X			
Actueel Hoogtebestand Nederland	X				
Lucht- en satellietfoto's		X			
Topografische kaart van Nederland	X				
Oud(st)e kadasterkaarten	X				
Historische kaarten van Nederland	X				
Beeldmateriaal bouwhistorie			X		
Archeologische en cultuurhistorische rapportages		X			
Archieven (RAAP)		X			
Eigenaar en gebruiker		X			
AMK	X				
ARCHIS	X				
CMA				X	
CAA				X	
CHW		X			
Literatuur (arch./aardwet.)		X			
Gebiedsgerichte specialisten		X			
Amateurarcheologen				X	
Gemeentelijke waarden- of verwachtingskaart		X			
Archeologisch depot				X	